

El treball que segueix, redactat a manera de crònica, vol ésser una primera aproximació als fets ocorreguts a Mataró des de juliol de 1936 fins a primers de maig de 1937, temps que comprèn la primera etapa de revolució i guerra.

La informació bàsica és extreta del diari "Llibertat", complementada i ponderada a partir de fonts documentals i orals.

CRÒNICA DELS FETS DE JULIOL DE 1936, A MATARÓ

Dissabte 18 de juliol.

A mig matí la ràdio dona notícia del "*pronunciamiento*" militar al Marroc.

Es treballa normalment, però el fet determina una expectativa diferent. L'ambient és de calma tensa, que es tradueix en preocupació.

A la nit la policia de la Generalitat, cercant armes, practica diversos registres, concretament al local dels carlins, als domicilis particulars de persones vinculades al tradicionalisme o a la Lliga, i a la Rectoria de Santa Maria. Són detinguts i portats a la Model els Srs. Josep Monserrat i Francesc Arenas. Jutjats al cap de tres mesos, seran absolts.

Diumenge 19 de juliol.

A les 8 del matí el Regiment d'Artilleria Lleugera núm. 8, de guarnició a Mataró, a les ordres del comandant Alvarez Buhilla, surt de la caserna, puja pel carrer de Churruca i ocupa la Rambla, la Riera i la Casa de la Ciutat, s'incauta de les Centrals de Telèfons i Telègrafs i de les seus d'alguns partits, a més de col·locar bateries en llocs estratègics. Les autoritats mataronines i l'alcalde Salvador Cruxent abandonen l'Ajuntament sense resistència, després de fer constar la seva oposició i el caràcter il·legal del fet. Tot seguit el comandant Alvarez Buhilla proclama l'estat de guerra, llegint l'ordre del general Goded. El ban és fixat també a diversos indrets de la ciutat.

No hi havia persones civils entre la tropa. El testimoni de soldats mataronins de quota que participaren en l'acció ho confirma. Fins i tot cal potser parlar d'improvisació; el dia abans mateix, aquests soldats havien jurat bandera.

Durant el dia es van coneixent notícies del "*pronunciamiento*", de l'aixecament a Barcelona i del seu progressiu fracàs.

A la tarda una part molt important de la població surt al carrer i increpa la tropa, intentant desmoralitzar-la, a més de cridar contra els oficials que la comanden.

Després de coneguda per la ràdio la rendició del general Goded a Barcelona, l'alcalde Salvador Cruxent, a les 8 del vespre, retorna a la Casa de la Ciutat i exigeix la retirada dels soldats i la rendició dels seus caps i oficials, tot garantint llur seguretat. Considerant fracassada la sublevació, la tropa retorna a la caserna, sense haver fet ús de les armes en cap moment.

La satisfacció de les masses d'esquerres i republicanes és manifesta. Importants grups de gent se situen davant l'Ajuntament, a la Riera i a la Rambla. Crits de visques i moris i peticions que es faci justícia amb els militars i els seus "*col·laboradors*" ressonen per tot arreu. L'alcalde Cruxent surt al balcó i s'adreça als grups reunits demanant serenitat i legalitat. Després, coneixent que a Arenys de Mar, amb motiu dels fets, hi ha concentrada una força de carrabiners, per telèfon els demana que vinguin a Mataró per a fer-se càrrec de la caserna. La guàrdia civil local havia marxat a mig matí a Barcelona.

Els carrabiners arriben a Mataró a la una de la matinada a la plaça de Santa Anna i són ovacionats per la gent. A les tres ocupen la caserna. El coronel Julio Dufó, els caps i oficials del Regiment són arrestats. La matinada del dilluns al dimarts seran traslladats a Barcelona, al vaixell presó Uruguay. La tropa és llicenciada, seguint les instruccions del Govern de la República, i majoritàriament abandona la caserna.

Al carrer comencen a córrer veus que cal asaltar Santa Maria. L'Església i la dreta són considerades culpables i col·laboradores de l'aixecament militar contra la República. La nit del diumenge al dilluns veurà dos intents d'incendi no reeixits a Santa Maria i a Sant Josep.

Dilluns 20 de juliol.

Des de la matinada persones armades pertanyents a organitzacions obreres són al carrer i prenen el poder. Les armes, en gran part, procedeixen de la caserna. Els primers trets són davant de Sant Josep durant l'intent d'incendi no consumat.

A la Casa de la Ciutat les organitzacions obreres i d'esquerra constitueixen el "Comitè de Salut Pública" o "Comitè Local Antifeixista". La seva composició és la següent:

President:

Salvador Cruixent i Rovira, d'Esquerra Republicana de Catalunya i Alcalde de la ciutat.

Vice-Presidents:

Joan Peiró i Belis, per la CNT, i Mateu Pou i Calvet, per Acció Catalana Republicana.

I com a Vocals,

Per la CNT

Francesc Font i Gomis
Pasqual Leal i Terol
Manuel Mascarell
Ramon Molist i Valls
Jaume Roig i Ferrer

Per la FAI

Jaume Lluís i Mas

Per les Joventuts Llibertàries

Pere Mandil i Valls
Joan Villaverde i Izquierdo

Per ERC

Josep Abril i Argemí
Ladislau Bellavista i Gual
Josep Eroles i Escobar
Ramon Freixas i Castellà
Josep Ramos i Fornaguera

Pels socialistes, comunistes i UGT

Pasqual Carniago i Gorgojo
Jaume Comas i Jo
Joan Compta i Casas
Enric Dalmau i Domenich
Francesc Lladó i Casas

Per Acció Catalana Republicana

Pere Gallardo i Galera
Alexandre Matons

Pel POUM,

Lluís Balcells i Parés
Albert Puig i Marquès

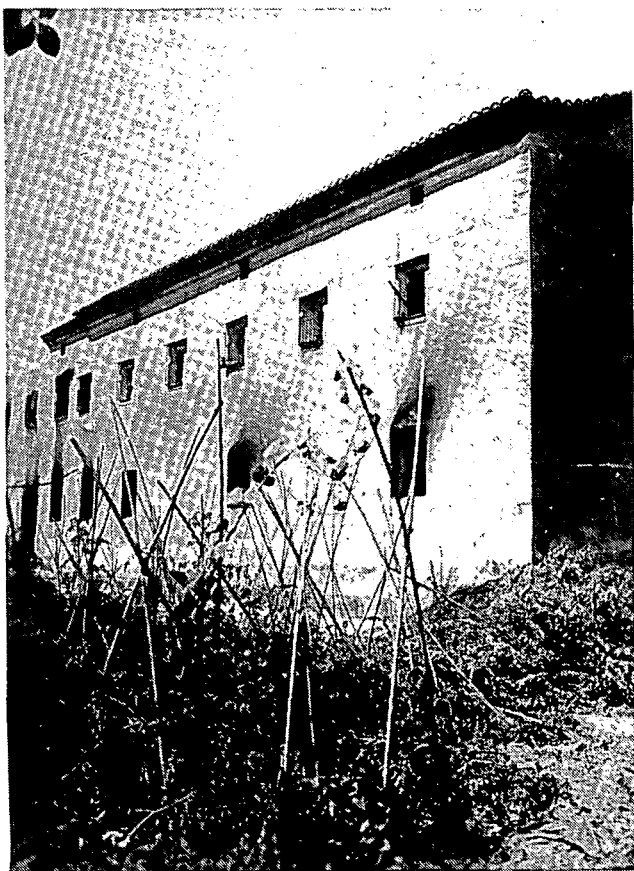
Paral·lelament es mantindrà l'existència formal de l'antic Ajuntament, que en realitat tindrà

només funcions administratives.

El poder real queda però en mans de la CNT-FAI.

El comitè de Salut Pública organitza el servei de Milícies Ciutadanes, amb armes procedents de la caserna d'Artilleria, que es fan càrrec de la caserna i de l'ordre públic.

Al carrer, fracassats els primers intents d'incendi de Santa Maria i de Sant Josep, a quarts de cinc del matí és saquejat i incendiat el convent de les Caputxines. Després és també incendiat el convent de les Tereses. Idèntica sort tindran seguidament el convent de les Benetes, al carrer d'Argüelles, i a les 10 de la nit, el convent de la Providència. Les religioses són obligades a abandonar els convents i no són molestades personalment.

Senyals d'incendi al convent de les Tereses.
Fotografia: Marià Ribas i Bertran. MASM.

Durant tot el dia arriben a Mataró revolucionaris de fora, principalment de Badalona i de Sant Adrià, que col·laboren en l'incendi dels convents. A les quatre de la tarda s'organitza un important tiroteig al carrer de Sant Josep, amb foc de fusell i metralladora. Sembla que fou organitzat per aquests grups de fora que, desorientats, tiraren en contra d'ells mateixos. Durà entre dues i tres hores i no hi hagué cap mort.

Un altre tiroteig es produeix a la plaça de Santa Anna, on és assaltat l'edifici dels Escolapis i devastada l'església. Igual destí rep l'església de Sant Josep.

La vida ciutadana és trasbalsada totalment. Les fàbriques i els comerços són tancats. L'ambient del moment pot definir-se en dues paraules: eufòria i por. Eufòria al carrer i als grups revolucionaris. Por pels esdeveniments que succeïen no volguts per la major part de la població, ni pels seus dirigents.

Dimarts 21 de juliol.

Per ràdio, el Govern de la Generalitat dóna ordre de lliurar les claus de les esglésies als Ajuntaments, per evitar la destrucció. El Dr. Josep Samsó i Elias, rector de Santa Maria, refugiat des del dia abans en una casa del Carreró, fa lliurar les claus de la basílica a les autoritats. El lliurament es fa al grup armat que guarda la porta de la part de la plaça, compost d'un carrabiner i paisans armats.

A la tarda, amb les portes obertes, grups de gent diversa entren a l'església i es produeix la primera devastació i les primeres destruccions.

Paral·lelament un grup de mataronins intenta salvar el patrimoni cultural de Santa Maria. Només aconsegueix desmuntar les teles dels Dolors, dues de les quatre de l'altar major, de Pere Pau Mon-

tanya, les de Sant Nicolau i de Sant Esteve, i les dues de l'altar del Roser. Són portades totes a l'edifici dels Arts i Oficis.

Al matí retornen a Mataró les forces de la Guàrdia Civil local que havien participat en els fets del 19 de juliol a Barcelona. Són rebudes amb grans ovacions i desfilen fins la Casa de la Ciutat.

Dimecres 22 de juliol.

Surt per darrera vegada el Diari de Mataró, intervingut pel Comitè i redactat per periodistes de filiació adicta al nou règim.

A la primera plana dos editorials resumeixen el moment. La primera amb el títol VISCA LA REPÚBLICA!! indica que les forces lleials al règim i a la legalitat, ajudades pels militants de totes les organitzacions obreres i polítiques del Front Popular, han d'aixafar la sublevació militar. La segona, títol Traïdors!, és una proclama contra els traïdors i contra el feixisme.

Publica també relació dels fets a Mataró i dades sobre la sublevació a Barcelona i del moviment a tota la Península.

El capità Medrano arriba a Mataró per a fer-se càrrec de la direcció de la Caserna d'Artilleria.

DIARI DE MATARÓ

VISCA LA REPUBLICA!!

La sublevació militar de les guarnicions, contra la República, a tota la Península, adherides en un moviment de caràcter netament feixista-monàrquic, provoca una illuïta terrible a gairebé totes les poblacions.

Les forces lleials al règim i a la legalitat, ajudades dels militants de totes les organitzacions obreres i polítiques del Front Popular, aixafen els traïdors, amb un coratge i una decisió exemplar.

Ara més que mai: VISCA LA REPUBLICA!! VISCA CATALUNYA!! VISCA LA LLIBERTAT!!

TRAÏDORS!

Ha seguit fins ara la tradició del militarisme espanyol. Fideda a l'esperit del pronunciament, que amb tant d'èxit havien explotat en el segle passat, les casernes, dipositàries de la força de la nació, han estat a tothora baluards d'insurrecció, on, amb diversos caràcters, s'hi ha pogut establir vengutament un poder dins un altre poder. Amb Juntes de Defensa, amb organitzacions de caràcter ciutadà, la seva influència ha estat moltes vegades decisiva contra els Governos, que havien de sucumbir davant de les seves exortacions. És famosa aquella frase d'Antoni Maura que en sortir de palau en temps del Dorb: «Va deixar anar: que governen los que no dejen gobernar!» Això és exactament el que va passar pel setembre de l'any 1903, quan la insurrecció militar del general Primo de Rivera, a la qual va adherir-se seguidament un altre traïdor: el monarca que havia jurat la Constitució.

d'Espanya, han seguit per viananya que mai, en nom de res, havien de permetre. El llenguatge demagog, francament demagog d'alguns caps, havia enllestint completament a la gent de tendència dretana, que d'una manera inexplicable secundaven les actituds de violència que d'una manera tan vehementment es lliuraven als seus representants autoritzats. El Govern ha vençut, l'insurrecció ha estat terrible en l'acció i en les conseqüències. És impossible que en aquests moments poguem circumstanciar el nostre pensament a totes les emocions que hem viscut aquests dies. Per damunt de les desferres de la lluita, quan encara es batien per les terres llièriques els soldats de la legalitat, pel Govern i per la República, contra els traïdors del feixisme i de la reacció, no podem fer altra cosa, al servei de la causa de la República i de la Generalitat de Catalunya, que junjar la nostra veu, en defensa de la legalitat contra els traïdors. Demorem serenitat a tothom, fortalesa d'ànim per a fer cara a les circumstàncies que els moments actuals han fet possible. Demunt les cenèdres d'aquesta lluita, tothom deu de la seva posició, ha de secundar l'eficaz heroic que els homes de bona voluntat, realitzin a hores d'ara, per a crear l'Espanya nova. Tothom té el deure de contribuir a aquesta acció. Amb aquest voluntat i amb aquesta esperança lleguem al vent la nostra veu: Contra els traïdors! Contra el feixisme! Visca la República! Visca Catalunya! Visca la Llibertat!

LIBERTAT

ORGAN DEL "COMITÈ LOCAL DE SALUT PÚBLICA"

Any 1936 Mataró, 23 de juliol Núm. 1

RENAIXEMENT La situació a Mataró Barcelona Informació general

Apel·les Mestres ens ha deixat per a sempre El patrimoni artístic

Important Aquest full surt en substitució del DIARI DE MATARÓ de la redacció del qual se n'ha incatrat el Comitè Local de Salut Pública

5 cèntims

Reproducció del primer full del Diari de Mataró, data dimecres 22 de juliol de 1936.

Reproducció del primer full del diari Libertat, data dijous 23 de juliol de 1936.

Dijous 23 de juliol.

Apareix el diari "Llibertat", en substitució del "Diari de Mataró", requisat pel Comitè Local de Salut Pública. Serà l'òrgan d'informació del Comitè. N'és director Julià Gual i redactors Joaquim Casas, Lluís Pedemonte, Joan Compta, Pasqual Carniago i Vicenç Casals. El col·laborador més important serà Joan Peiró, autor d'articles que, pel seu interès, es reproduiran en molts altres periòdics del país i de l'Espanya republicana. Hi col·laboren també Joan Julià Cuadras, Pelegrí Carrau i Santiago Lleonart Itxart.

Els edificis religiosos "incautats" són vigilats per la força pública.

A la Casa de la Ciutat s'han habilitat oficines per a donar permisos de tota mena, indispensables per a circular.

Els preus dels articles de primera necessitat són fixats per l'Ajuntament.

El vaixell de guerra anglès H63 és fondejat davant de la ciutat per recollir súbdits anglesos. Les cases habitades per súbdits estrangers o relacionades amb altres països tenen al balcó la bandera respectiva com a símbol de protecció.

Divendres 24 de juliol.

Es coneixen els primers assassinats "incontrolats". A la carretera d'Argentona a Vilassar, terme de Cabrera, són trobats els cadàvers de tres sacerdots de Calders, bisbat de Vic. "Llibertat" en dona notícia dient *sembla que són sacerdots*.

Constitució del PSUC. Confiscació del Col·legi de Santa Anna per la CNT i de l'edifici del Cor de Maria, a la Riera, per les forces marxistes.

Es permet la lliure circulació de persones i carros descoberts per entrar i sortir de Mataró. Les patrulles de vigilància poden fer registres. És destruïda la capella de Sant Sebastià i, "conjuntament" els pisos de sobre. Els pescadors de canya ocupen i destrueixen l'ermita de Sant Simó; el retaule i els ex-vots són cremats en una foguera a la platja.

Dissabte 25 de juliol.

Per intentar de salvar el patrimoni cultural de la ciutat afectat pels actes revolucionaris i per l'incendi o destrucció dels edificis religiosos, és constituït el Comitè Local del Patrimoni, nome-

GENERALITAT DE CATALUNYA

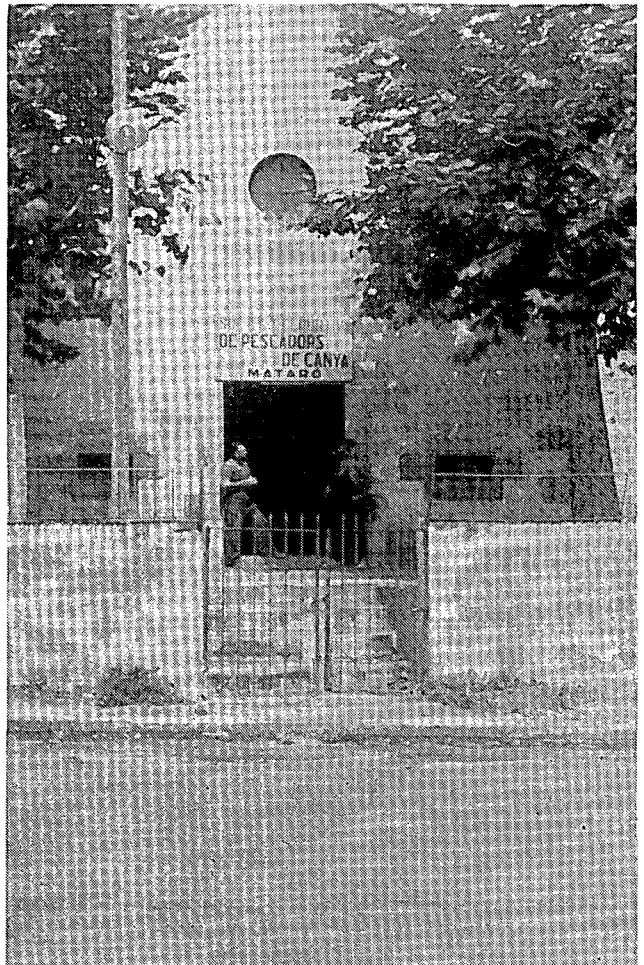
Ajuntament de Mataró

El ciutadà .....
 que viu a ....., carrer d .....
 n.º ..... de professió ....., sol·licita
 autorització per a traslladar-se d .....
 a .....
 per tal d .....
 el d ..... del 193 .....

A

(A) d'ors hi haurà de figurar l'aval de la sol·licitud.
 Entitats que avalen la precedent sol·licitud.

Imprés d'autorització de trasllat.
 Arxiu Municipal de Mataró.

L'ermita de Sant Simó ocupada pels pescadors de canya.
 Fotografia: Marià Ribas i Bertran. MASM.

nat per l'Alcalde Salvador Cruixent, i format per:
 Albert Puig, conseller de Cultura.
 Rafael Estrany, pintor.
 Lluís Montané, pintor.
 Francesc Bas, professor de l'Escola d'Arts
 i Oficis.
 Julià Gual, periodista.
 Joaquim Casas i Busquets, periodista.
 Lluís Pedemonte, periodista.

El Comitè, ajudat per altres persones, entre les quals cal destacar Marià Ribas i Bertran i Lluís Ferrer i Clariana, realitzarà una tasca ingent, però amb moltes dificultats, per incomprensió d'una part dels dirigents del moment.

Són registrats els estatges dels partits de dreta, "desafectes al règim" i molts domicilis particulars.

Dilluns 27 de juliol.

Per raons òbvies no hi ha celebracions de festa major.

El capità Medrano, cap de la caserna, rep notificació de traslladar les bateries del 8è Regiment d'Artilleria al front de Saragossa.

Dimarts 28 de juliol.

A les ordres del capità Medrano, del tinent Ribas d'Argentona i del tinent de carrabiners Sr. Bueno, surt l'expedició mataronina cap al front de Saragossa. És formada per tres bateries, dos automòbils, queviures i dos-cents cinquanta milicians locals, a més d'una secció de la Creu Roja amb tres portalliteres. Com a agregats l'acompanyen un paisà i vuit dones.

Es destruïda la Creu de Terme de la Rambla. "Llibertat" comenta el fet en aquests termes: *Alerta amb els excessos, compte amb el que es destrueix.*

El dentista Sr. Miquel Spà mor a la Clínica Aliança a conseqüència d'un tret, rebut el dia abans a la Muralla dels Genovesos, quan sortia de declarar a la caserna.

Iniciada una subscripció pública, patrocinada pel Comitè Antifeixista, per a atendre les famílies de les milícies que marxen cap a Saragossa.

Dimecres 29 de juliol.

La Junta de l'Agrupació Pro-Ensenyament Racionalista ocupa el col·legi de les Concepcionistes del Torrent.

Dijous 30 de juliol.

Les botigues van obrint. Progressivament es reorganitza el comerç.

Són detingudes les següents persones:

Joan Rodon i Majó
 Francesc Cobo
 Enric Correa
 Joaquim Capell i Vidal

Joaquim Boix i Rossell
 Domènec Ribero i Laplana
 Ramon Tenas i Ballalta

També l'ex-alcalde Josep Ma. Fradera i Pujol i el rector de Santa Maria, Josep Samsó i Elias, *la detenció del qual s'ha efectuat aquest matí a l'estació, quan, disfressat, es dirigia a Barcelona, com diu la nota apareguda a "Llibertat"*.

A la presó de Mataró hi ingressaran també altres sacerdots i religiosos. Cal esmentar en concret el Dr. Josep de Plandolit, consiliari del Cercle Catòlic d'Obrers, acusat de participació en la mort d'uns membres del Sindicat Únic, a ca l'Aragonès, obra del Sindicat Lliure (1921). Després d'una sèrie d'incidències podrà marxar a França com a refugiat; però detingut novament al Portús, serà ingressat a la Model, d'on sortirà, vivint amagat la resta de la guerra.

Una segona columna mataronina marxa cap al front. És composta per cent homes, entre milicians i soldats, a les ordres del capità d'Artilleria López Gatell, i inclou tres bateries totalment equipades.

Divendres 31 de juliol.

L'Ajuntament acorda cessar tots els consellers municipals aliens als partits que formen el Front Popular. La Comissió de Govern, formada per l'alcalde i els consellers regidors Abril, Puigvert, Puig i Freixas, es constitueix en sessió permanent.

També aprova la confiscació dels edificis següents:

Convents de la Providència,
 de les Tereses,
 de les Caputxines,
 de les Benetes i
 de les Serventes de Maria.

Germanetes dels Pobres

Col·legis de les Escoles Pies,
 dels Salesians i
 de Valldemia.

Mútues escolars Prat de la Riba (Cor de Maria),
 Carme Gibert (Concepcionistes) i
 Ramon Llull (Franceses).

Escola d'Instrucció Pre-Militar
 Camp de Tir Nacional
 Sala Cabanyes
 Cercle Catòlic
 Esbarjo St. Lluís (Lluïsos)
 Escola Catequística (c/. Portal de Valldeix)
 Capella de Sant Sebastià
 Foment Mataroní
 Col·legi de la Coma i Patronat Escolar
 Hospital
 Santa Maria
 Sant Josep
 Maristes de Sant Josep
 Restaurant de Sant Joaquim

Aquests edificis tindran diversos usos i destinacions, que fins i tot canviaran en funció del pas del temps.

Els convents de la Providència i de les Tereses seran enderrocats, aquest darrer per formar la plaça del 19 de Juliol. Els de les Caputxines i de les Benetes serviran com a magatzems municipals.

Es detingut Rafael Riudor.

Segons una notícia que publica "Llibertat", la columna de Mataró, en ésser a Barbastro, s'enguixí fins a 5.000 homes i, després de prendre Siétamo, bombardejà Osca, *que sembla caurà avui mateix*.

Dissabte 1 d'agost.

El Comitè Antifeixista reorganitza les milícies. La vigilància de les entrades de la ciutat i de la caserna quedarà assegurada per 160 homes.

Normalitzat el comerç d'alimentació, les botigues, els cafès i els bars.

És trobat mort al Primer de maig Miquel Carbó, guardavinyes, cap de vigilància quan la Dictadura.

Diumenge 2 d'agost.

Continuen les detencions. Són detinguts:

Joan Vila i Agustí
Josep Català i Carbonell
Joan Soler i Ferrarons
Josep Rosset i Massafret
Joaquim Font i Alsina
Emili Albo i Franquesa
Josep Vives i Pàmies
Josep Valls i Arabia
Francesc Comas i Figueres.

Igualment segueixen els registres domiciliaris.

Es farà tristament famós "l'auto fantasma", el cotxe Lancia, matrícula M-31041, confiscat al pagès i comerciant Josep Majó i Nonell.

Dilluns 3 d'agost.

Assemblea al Teatre Municipal Bosc de les organitzacions obreres. Conclusió bàsica, tothom a treballar.

Les empreses seran col·lectivitzades.

Dimarts 4 d'agost.

Són detinguts:

Joan Xaudaró i Fullerosa
Joaquim Brau i Navarro
Artur Galí i Vergés
Josep Ximenes i Castellà
Francesc Majó i Coll
Emili Barnada i Castellà
Pere Peradejordi i Pujol
Antoni Clavell,

tots regidors o gestors després dels fets d'octubre, excepte el darrer.

La segona columna de Mataró és a la Puebla de Híjar.

"Llibertat" deixa d'ésser un simple full. A partir d'ara tindrà les mateixes característiques

que tenia el "Diari de Mataró". La normalitat ve expressada per la publicació d'anuncis i notes diverses.

Com a nota curiosa transcrivim dos dels petits anuncis apareguts a finals de 1936.

"El treball a la reraguarda ha d'ésser intens i efectiu. En aquest cas el cos té un doble desgast i s'ha de procurar donar-li el màxim d'energies. Això s'obté amb una alimentació perfecta. L'Establiment de carns i cansaladeria del carrer de Sant Joaquim, núm. 55, ofereix les seves carns i embotits amb tota la puresa de vitamines alimentoses. Davant el portal del nou mercat."

"Ja heu fet el vostre donatiu a la tómbola que es prepara a profit de les nostres milícies? Si no teniu cap objecte a propòsit, recordeu que a la Cartuja de Sevilla en trobareu per a tots els gustos i a preus reduïts."

També es normalitzen els espectacles. Al cine Gayarre el dimecres 12 d'agost es projecta *Viva Villa i Abora y siempre*, amb Shirley Temple. El dijous 13 d'agost, al Clavé Palace, sessions en profit dels milicians, amb *El domador*, pel cavallista Jim Mc Coy, *Glorias robadas*, per Richard Cromwell, i el *Reportaje del movimiento revolucionario en Barcelona*.

Dimecres 5 d'agost.

El regidor de la Lliga Josep Simón i Ibern és trobat mort a Parpers.

Uns "desconeguts" l'havien detingut al seu domicili la matinada del diumenge al dilluns.

"Llibertat" en dona la notícia, i en el *Perfil* fa el següent comentari *Protestem. I considerem com enemics de la situació tots aquells que la comprometen amb actes com el que ha costat la vida al Sr. Simon*.

És detingut Salvador Cabot Rossell, ex-regidor i gestor després dels fets d'octubre.

Comença l'enderroc del convent de les Tereses, incendiat el 20 de juliol.

Dijous 6 d'agost.

Són detinguts

Enric Jové Briera i el metge Joaquim Castellsaguer.

Són alliberats

Domènec Riera
Josep Valls
Francesc Comas
Ramon Tenas
Emili Barnada
Joaquim Brau
Joan Xaudaró i
Francesc Majó.

Joan Vila Agustí, detingut el dia 2, és portat a Barcelona.

Divendres 7 d'agost.

Detinguts Joan Pons Montanari, secretari del jutjat, i Josep Rovira, vigilant nocturn.

El Sr. Pons, desaparegut en circumstàncies no aclarides serà trobat mort el 10 de setembre al Coll, carretera de Llinars.

Diumenge 9 d'agost.

El diumenge torna a ésser dia festiu.

Són alliberats Josep Ximenes Castellà i Enric Juvé. Progressivament ho seran altres detinguts.

Dilluns 10 d'agost.

Comença, a porta tancada, la destrucció sistemàtica dels retaules i de tot el que conté la basílica de Santa Maria. Ho fa una brigada de mitja dotzena d'homes pagats pel municipi.

L'operació continuarà durant tot el mes d'agost, el de setembre i durarà fins a primers d'octubre, malgrat les actuacions del Comitè del Patrimoni, que només aconsegueix de salvar els retaules del Roser, de St. Nicolau i el relleu central del de Santa Anna, a part de les teles. El retaule major, conservat de moment, serà destruït totalment pel maig de 1938, per ordre expressa de l'alcalde Ramon Molist, desoïnt la veu del Comitè del Patrimoni, que havia fet múltiples accions en favor de la seva preservació, i en contra de les ordres expressades del Servei de Conservació de Monuments Històrics de Catalunya i del Ministeri de Justícia de la República, que havien intervingut en l'afer

a petició del Comitè Local. No es destruï tampoc el conjunt dels Dolors —les teles ja s'havien desmuntat el 22 de juliol— i, a resultes de la intervenció ministerial esmentada, per l'abril del 1938, s'aparedà l'entrada a la capella.

A part dels retaules es destrueix també la pràctica totalitat de la documentació dels arxius de l'Obra de l'Església, de la Comunitat de Preveres i de les diverses Confraries, que són venuts per fer pasta de paper. Es conserven només l'Arxiu del Rector i el dels Llibres Sagramentals, probablement per estar instal·lat, respectivament a la Rectoria i a la Vicaria, i no pas dintre del recinte de la Basílica.

Les peces d'orfebreria i una part important d'ornaments religiosos són retirats i es conserven a l'arxiu de l'Ajuntament o als magatzems del Comitè del Patrimoni, en vistes a la formació del futur Museu Comarcal de Mataró.

La destrucció dels retaules de Santa Maria és objecte d'uns comentaris sarcàstics al diari "Llibertat".

Dimecres 12 d'agost.

La notícia del compliment de la sentència de mort dictada pel Consell de Guerra contra els generals Goded i Burriel, és comentada a "Llibertat" dient *La pena de mort és una cosa monstruosa. La monstruositat de certs delictes, però, a voltes, fa imprescindible la pena de mort.*

Divendres 14 d'agost.

La Comissió de Govern de l'Ajuntament acorda convertir l'edifici de la basílica de Santa Maria en Museu Comarcal. Tot i amb això continuen els treballs de destrucció interior anunciats *com a treballs necessaris per a l'adaptació, fent desaparèixer tots els objectes sense valor que servien pel culte religiós.*

Diumenge 16 d'agost.

Conferència d'Andreu Nin, al Clavé.

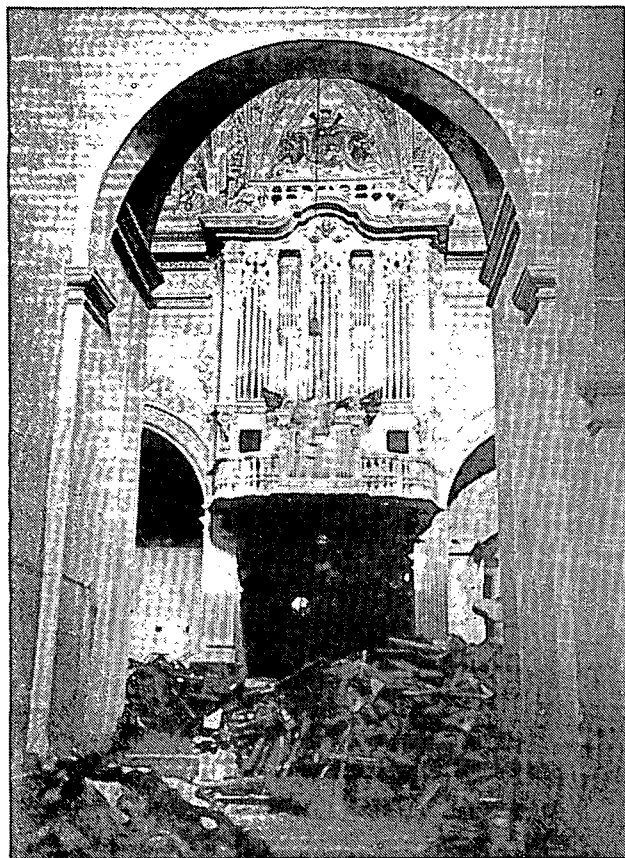
"Amb quatre dies de revolució el poble ha liquidat l'Església, els militars, la gran propietat. El poble per cap motiu s'ha de deixar desarmar. L'armament en mans dels treballadors és la garantia de la revolució. S'ha d'anar a un nou Parlament d'obriers, pagesos, soldats i guàrdies. La lluita és a mort. O el feixisme acaba amb nosaltres o nosaltres acabarem amb el feixisme."

Dimarts 18 d'agost.

S'inicia una nova subscripció promoguda pel Comitè Local del Socors Roig Internacional en favor dels Milicians ferits. Els donatius al local del PSUC, a la Riera, antic Col·legi del Cor de Maria.

Dimecres 19 d'agost.

Tots els soldats de les lleves del 1934 i 1935, i els llicenciats de 1936 s'han de presentar a la caserna.

Interior de la basílica de Santa Maria a finals d'agost de 1936.
Fotografia: Marià Ribas i Bertran. MASM.

Article de Joan Peiró a "Llibertat". *Totes les armes al front.*

Dissabte 22 d'agost.

Són cessats tots els treballadors municipals. En un termini de vint-i-quatre hores hauran de demanar el reingrés.

Festival al Clavé a benefici de les milícies antifeixistes.

Dilluns 24 d'agost.

Assemblea al Teatre Monumental convocada pel Comitè Antifeixista per donar tota mena d'aclariments sobre l'actuació del Comitè *formulats en termes concrets i degudament fonamentats i comprovats.*

L'assemblea, presidida per Ramon Molist, s'acaba amb l'aprovació per unanimitat de l'acció del Comitè, donant-li un vot de confiança a proposta de Miquel Simó i Miguel Campuzano de la CNT.

S'inicia la formació de dues columnes de milicians de Mataró i comarca. La primera, la columna Malatesta, organitzada per la CNT-FAI. La segona pel Comitè del POUM. Per allistar-se a la columna Malatesta cal dirigir-se a Lluís Cerdà a la caserna Malatesta (ex-caserna d'Artilleria de Mataró) i anar proveït d'una muda, com a mínim, i la corresponent arma llarga.

Dimecres 26 d'agost.

Article de Joan Peiró a "Llibertat". *Els fusells al front.*

Dijous 27 d'agost.

Article de Joan Peiró a "Llibertat". *Un curs d'actuació revolucionària. "La revolució és la revolució, i és de sentit lògic que la revolució comporti vessament de sang. Els atracadors i els lladres no han honorat cap revolució. Els assassins es troben a l'altra banda, als rengles del feixisme. Vessar sang sota l'empar de la responsabilitat dels Comitès no pot ésser mai un fet revolucionari. És una covardia. Lector, perdona que un revolucionari parli com jo he parlat."*

Divendres 28 d'agost.

Constitució del Comitè de l'Escola Nova Unificada (CENU).

En són delegats

Francesc Rossetti

Josep Serra per la Generalitat

Joan Compte i Artur Puigvert per la UGT

i Josep Quer i Esteve Fígols per la CNT.

Les oficines seran instal·lades a l'edifici dels Escolapis, baixada d'Estanislau Figueras (baixada de Santa Anna).

Diumenge 30 d'agost.

Constitució del Consell d'Economia de Mataró.

President: Salvador Cruixent, alcalde i representant de la Generalitat de Catalunya.

Vice-president: Ladislau Bellavista, pels sindicats d'Oposició.

Secretari: Francesc Anglas, per la UGT.

Vice-secretari: Eliseu Gallemí, per la CNT.

Comptador-Tresorer: Pere Balasch, per Acció Catalana.

Vocals: Ramon Bilbeny, per ERC; Ramon Molist, pels sindicats d'Oposició; Joan Macià, pel POUM; Anastasi Tortajada, per la CNT; Manuel Marsol, de la CNT; Manuel Salvadó, per la FAI; Francesc Barbena, pel PSUC; Jaume Comas, per la UGT; Josep Calvet, per la UGT; Joaquim Dencàs, per la Unió de Rabassaires i Jaume Abril, pels sindicats d'Oposició.

Miting de les Joventuts Llibertàries al Clavé. Hi parlen Fidel Miró (Mirlo) qui exposà el programa de la FAI, Joan Peiró, qui féu un parlament exposant la situació i la seva impressió del front de guerra, i finalment Jaume R. Magrinyà indicant l'ideal anarquista i detallant l'obra a realitzar per la CNT-FAI.

Dilluns 31 d'agost.

L'alcalde de la ciutat, Salvador Cruixent i Rovira, no acut a l'Alcaldia per trobar-se indisposat.

Comença la destrucció de l'església de Sant Josep. A partir del 1r. d'octubre es convertirà en garatge municipal.

Dimarts 1 de setembre.

La columna Malatesta surt de Mataró cap al front.

A les onze del matí, un grup de milicians de la columna, formada a la Riera, exigeix l'afusellament del rector de Santa Maria, Josep Samsó internat a la presó de la ciutat.

L'exigència es compleix. El Dr. Josep Samsó és tret, manillat, de la presó, i portat amb "l'auto-fantasma" al cementiri, és afusellat a l'esplanada superior. El punt és avui assenyalat amb un monòlit.

La sortida de la columna és reflexada a "Llibertat" amb les següents paraules:

A quarts de tres de la tarda ha sortit de la Caserna la columna Malatesta, composta per mataronins i companys del Maresme. Precedia la columna un auto blindat. Segueix una secció de la Creu Roja, la Banda Municipal sense uniforme i augmentada amb professors del Sindicat Musical, dirigida pel mestre Llorà. Venia al darrera tot el contingent de la columna, molt ben equipada i amb moltes banderes de la CNT.

En arribar a l'Ajuntament la Banda ha tocat "La Internacional", en mig de grans ovacions i visques a la Llibertat, a la CNT, a la FAI i moris al feixisme.

Fet el silenci ha parlat un representant de la FAI, el qual ha dit que aquest matí s'ha començat a fer justícia afusellant de cara l'extractor de Santa Maria.

Després el company Leal, del Comitè Antifeixista ha assegurat que la columna Malatesta respondrà a la valentia i a la consciència dels treballadors mataronins.

Després ha parlat Josep Abril, alcalde accidental, en nom de la ciutat. Ha promès als milicians que no mancarà res a les seves famílies i que a ells els serà tramès tot el que necessitin.

Amb grans ovacions i al so de "La Internacional", la columna ha desfilat, marxant més tard cap a Barcelona.

Dimecres 2 de setembre.

Article de Joan Peiró a "Llibertat" amb el títol *Revolucionaris*.

"Mentre els partidaris de la destrucció anoreen esglésies i convents, el feixisme va destruint tota l'economia. Destruïm si cal. Però els revolucionaris no hi podem pensar massa en destruir. Els veritables revolucionaris posen la intel·ligència, les energies totes i l'ànima per damunt de tot, al servei de la magna funció de crear, crear, crear sempre."

Dijous 3 de setembre.

El Comitè Antifeixista, Departament d'Ordre Públic, publica el ban següent:

S'ordena a tots els ciutadans de Mataró que en el termini de vint-i-quatre hores llenquin al carrer tots els objectes religiosos que tinguin a casa seva. Passat aquest temps es procedirà a fer els registres convenients, i les penyores seran en conseqüència, rigoroses.

Durant la nit i tot l'endemà imatges, llibres, estampes foren cremats als carrers.

Divendres 4 de setembre.

Crida per a la formació d'una nova columna de voluntaris que es denominarà "Los pretendientes de la muerte".

Mítting antifeixista femení al Clavé.

Dissabte 5 de setembre.

La columna Malatesta és a Casp.

Article de Joan Peiró a "Llibertat":

"La destrucció de l'Església és un fet de justícia, perquè l'Església representa un poder polític la finalitat del qual és l'esclavització espiritual i social del poble. La persecució del sentiment i de les creences religioses con-

culca un dret inalienable; és un dret semblant al que nosaltres reivindicuem quan se'ns persegueix pels nostres sentiments polítics i socials."

Dilluns 7 de setembre.

A Barcelona, Consell de Guerra contra el coronel Francesc Serra Castells, cap del Regiment de Mataró quan la proclamació de la República. És absolt. Diu "Llibertat": *Els nostres homes representatius —els revolucionaris d'ahir i sempre— han prestat declaració davant la justícia del poble.*

Diumenge 13 de setembre.

A la tarda, sortida de Mataró de la columna del POUM, centúria Joaquim Maurín.

Hi ha un intent d'assaltar la presó. Les precaucions preses pel Comitè Local al seu entorn fan que no sigui possible.

Dissabte 19 de setembre.

A les cinc de la tarda surt de Mataró la columna Jaume Graells del PSUC formada per un centenar de militants de Mataró i de la comarca.

Diumenge 20 de setembre.

Es trobat al cementiri de Montcada el cadàver de Mn. Lluís Miquel Ticó, rector de la parròquia de Sant Josep. Havia estat detingut el dia abans en un registre efectuat per una patrulla al pis del carrer Ausiàs March de Barcelona, on era refugiat.

Dimecres 23 de setembre.

Són desmuntades les campanes del campanar de Santa Maria i traslladades a un solar d'Argentona que serveix de dipòsit. Foses, serviran per a fabricar material de guerra. Al campanar hi resten només les campanes del rellotge.

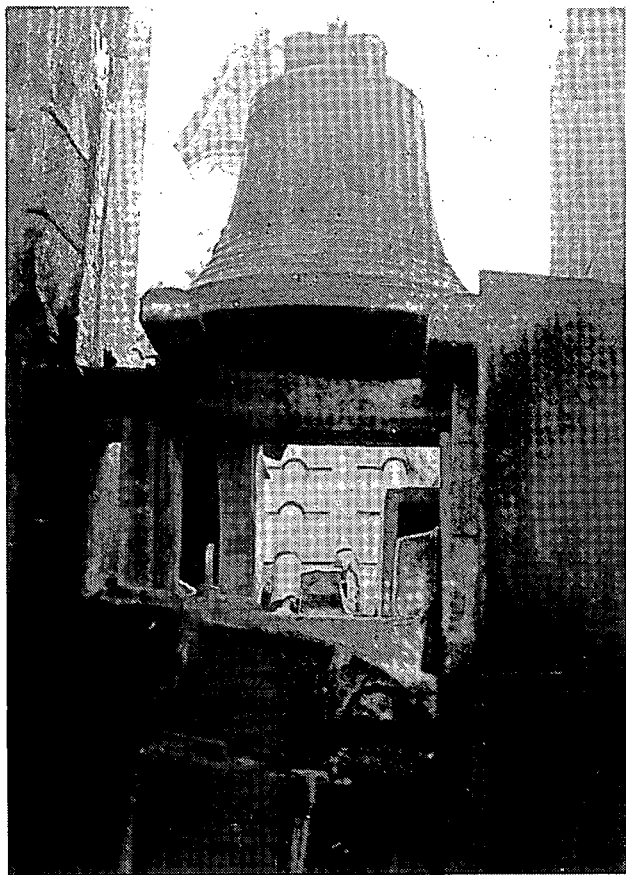
Proves de la sirena d'alarma instal·lada al magatzem municipal del convent de les Benetes, a la plaça dels Bous, en previsió de bombardeigs aeris.

Dijous 24 de setembre.

Joan Peiró, a "Llibertat" publica l'article titulat *Perill a la reraguarda*, clamant contra els "incontrolats".

Dimarts 29 de setembre.

Visita Mataró Josep Gudiol de la Junta de Museus de Catalunya, a petició del Comitè Local del Patrimoni. És rebut per les autoritats locals. Després d'inspeccionar l'església de Santa Maria i els dipòsits del Comitè al Foment i a l'Escola d'Arts i Oficis fa la proposta de constituir Santa Maria en Museu General d'Art Barroc de Catalunya i d'estudi de l'obra de Viladomat.

Treballs per a baixar les campanes del campanar de Santa Maria.
Fotografia: Marià Ribas i Bertran. MASM.

Dimecres 30 de setembre.

S'incorporen a les Milícies Alpines setze membres de la UEC mataronina.

La columna Jaume Graells marxa cap al front de Madrid.

Nota del Comitè Central de l'Escola Nova Unificada. Fa constar que encara no s'han designat els professors de les escoles mataronines. La previsió és d'obrir-les el dia 5 d'octubre.

Les classes però, no podran començar fins al gener de 1937.

Dijous 1 d'octubre.

Les noves escoles mataronines portaran d'ara endavant els noms següents:

- Joaquim Costa (Salessians)
- Ferrer i Guàrdia (Valldemia)
- Rafael Campalans (Santa Anna)
- Natura (Franceses)
- Plató (Maristes St. Josep)
- Lluís Bello (Cor de Maria)
- Germinal (Concepcionistes St. Josep)

Dissabte 3 d'octubre.

Iniciades les obres d'ampliació de la Muralla del Tigre.

Divendres 16 d'octubre.

A les dues de la matinada arriben 225 infants madrilenys refugiats. Pertanyen a diversos grups escolars i van acompanyats dels seus professors. Seran acollits a Mataró.

Constitució de nou Ajuntament, d'acord amb el contingut del decret de la Generalitat de Catalunya, data 11 de novembre.

En formen part,
per ERC,

Salvador Cruixent i Rovira, que serà elegit alcalde.

Pere Torres i Foch

Ernest Mora i Parera

Consol Nogueras i Seda

Josep Ribas i Duxans

Emili Oller i Solà

Darwin Abril i Catarineu

a més de

Josep Serra i Genisans i

Ramon Bilbeny i Robert

incorporats el dia 5 de novembre,

per la CNT

Ramon Molist i Valls

Pasqual Leal i Terol

Ladislau Bellavista i Gual

Jaume Roig i Ferrés

Père Mandil i Valls

Jaume Lluís i Mas

Enric Ballesteros i Alcalde

Lluís Pedemonte i Comas

Albert Oleart i Pladevall

pel PSUC

Josep Calvet i Perramon

Artur Puigvert i Fabrè

Joaquim Casas i Busquets

Pasqual Carniago i Gorgojo

Narcís Tristany i Lladó

Enric Dalmau i Domenich

pel POUM

Albert Puig i Marquès

Lluís Balcells i Parés

Joan Macià i Comas

per ACR

Josep Rabat i Simon

Mateu Pou i Calvet

Pere Gallardo i Galera

per la Unió de Rabassaires

Llorenç Anglada i Maria

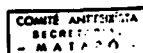
Josep Busqué i Maurí i

Pau Bellatriu i Noguera.

Salvador Cruixent és elegit alcalde per 29 vots a favor i 9 abstencions (PSUC i POUM). L'explicació de vot, recollida al Llibre de Sessions, forneix un interessant diàleg entre marxistes i anarquistes. PSUC i POUM voldrien un alcalde obrer, de la CNT, força majoritària, i no un representant petit burgès. La CNT manifesta que, sense defugir responsabilitats, en aquest moment històric, la representació ha de recaure sobre els republicans.

AVÍS IMPORTANT

**Per ordre del Comitè
Antifeixista de Mataró,
està privat d'entrar amb
armes, a la sala d'es-
pectacles.**

Cartell del Comitè Antifeixista de Mataró - Arxiu Municipal de Mataró.

Divendres 23 d'octubre.

Notícia de requisés d'automòbils per part de grups armats, que no estan autoritzats de fer-ho.

Mítting del PSUC al Clavé. *Encara hi ha homes que van al front sense armes, mentre hi ha 20.000 fusells que es passegen per Catalunya.*

Diumenge 25 d'octubre.

És afusellat a Parpers el sacerdot Mn. Ramon Furnells. Era comunitari de Santa Maria i encarregat de les esglésies de Mata. Residia a l'actual estatge del Museu Arxiu de Santa Maria. Fou detingut a la Masia de Can Guitart de Canyamars, on s'havia refugiat, per membres del Comitè Local d'Ordre Públic.

La major part dels sacerdots mataronins són amagats o resten sense sortir dels propis domicilis. En general no seran molestats. A porta tancada inicien els serveis religiosos a les cases particulars.

Dilluns 26 d'octubre.

Al vaixell Uruguay, vista de la causa pels fets del 19 de juliol a Mataró.

Els encausats són els següents:

Coronel Julio Dufóo Borrego
Comandants Luíís Caubot Rubio
Francisco Alvarez Buhilla
Carlos Sánchez García
Capitans Jaume Rosselló d'Orfila
Luíís Rodríguez Almeida
José Ribera Cebrián
Fernando López Viladecabos
Espinosa
Felipe Sesma Bengoechea
Santiago Herrero Méndez

Tinents

Luís Renedo Munguía
Francisco González Castillo
Julián Buj Gonzalvo
Abundio Ayestarán Domezaín
Eutimio Rodríguez Espinosa
José Echevarría Román
Diego Román Gil
Raimundo Romero Fernández
Feliciano Robles Humayor
Emilio Arroyo González
Fernando Poblaciones García

Tinent de

complement Máximo Gutiérrez Carvajal
Alferes José Herruzo García
i Pedro Orellana Giménez

El Tribunal Popular desglossa la causa i són jutjats en un primer judici el comandant Alvarez Buhilla, els capitans López Viladecabos i Herrero Méndez, els tinents Ayestarán i Rodríguez Espinosa, i els alferes Herruzo i Orellana.

A més dels encausats declaren el general Llano de la Encomienda, l'alcalde de Mataró Salvador Cruxent i Joan Peiró entre altres persones.

El Tribunal Popular, presidit per Angel Samblancat, i actuant de fiscal el Sr. Chorro Llopis, dicta sentència condemnant a mort tots els encausats, a excepció de l'alferes Orellana, condemnat a cadena perpètua. Posteriorment el president Companys indultarà també els condemnats Rodríguez Espinosa i Herruzo.

Dimarts 27 d'octubre.

Coneguda la sentència condemnatòria dels primers acusats del Regiment d'Artilleria de Ma-

taró, el diari "Llibertat" publica la petició d'indult. El text és el següent:

Perdó! Indult!

Han començat les sentències del Tribunal Popular pels fets de la sublevació militar de Mataró del 19 de juliol.

Sense cap reserva mental pel que es refereixi a la tasca de justícia —implacable justícia del poble!— però fidels a la convicció humana de proclamar la inutilitat de la pena de mort, —salvant els casos absolutament necessaris— en aquests moments dolorosos, davant d'un vençut alcem la nostra veu en demanda de PERDÓ!

No pot mancar en aquesta hora greu a la nostra ciutat, tan rica d'actituds liberals des de sempre, la veu de les consciències humanitàries si més no, per no deixar damunt de llars mataronines el pesombre d'una sentència terrible que, per molts anys, hauria d'enegrir-les.

Salvador Cruixent, Josep Abril, Ernest Móra, Joaquim Casas Busquets, Pasqual Carniago, Joan Peiró, Francesc Rossetti, Vicenç Esteve, Alexandre Matons, Antoni Macià, Antoni Olives, Joan Sans, Julià Gual, Gaspar Duran, Josep Maria Lloró, E. Sansegundo, Lluís Fors, Lluís Pedemonte, Joan Bas.

La petició d'indult no és pas ben acceptada per tothom. En base a ella el PSUC suspèn dels llocs de representació que tenien Joaquim Casas i Pasqual Carniago. El POUM fa pública també una nota de repulsa.

Dimecres 28 d'octubre.

Segona vista contra els militars de Mataró. Sentència: Condemnats a mort el coronel Julio Dufóo Borrego, el comandant Luís Caubot Rubio i els capitans Luís Rodríguez Almeida i José Rivera Cebrián. Reclusió perpètua, i 100.000 ptes. de multa, els tinents Luís Renedo Munguía, Francisco González Castillo i Emilio Arroyo González. Absolt el capità Jaume Rosselló d'Orfila.

Dimecres 4 de novembre.

Joan Peiró a Madrid. Serà ministre d'Indústria al nou govern presidit per Francisco Largo Caballero.

Tercera vista contra els militars de Mataró. Condemnats a mort el comandant Sánchez García i el capità Felipe Sesma Bengoechea, i a reclusió perpètua els tinents Echevarría i Poblaciones.

A dos quarts de deu del matí, a Montjuïc, s'executa la sentència dels vuit condemnats a mort en els dos judicis anteriors referents a Mataró. No s'executa cap altra pena de mort.

Dijous 6 de novembre.

Organització del nou Ajuntament constituït el dia 16 d'octubre i formació de Comissions i del

Comitè Permanent.

Les Comissions i els respectius consellers presidents són les següents:

Economia i Treball, Ramon Molist i Valls (CNT). Serà alcalde accidental pel desembre.

Foment, Artur Puigvert i Fabré (PSUC). Assistència Social, Josep Serra Genisans (ERC).

Cultura, Albert Puig i Marquès (POUM). Proveïments, Josep Rabat i Simon (Acció Catalana).

Agricultura, Llorenç Anglada i Maria (Unió de Rabassaires).

Governació, Pasqual Leal i Terol (CNT).

Sanitat, Josep Calvet i Perramon (PSUC).

Finances, Emili Oller i Solà (ERC).

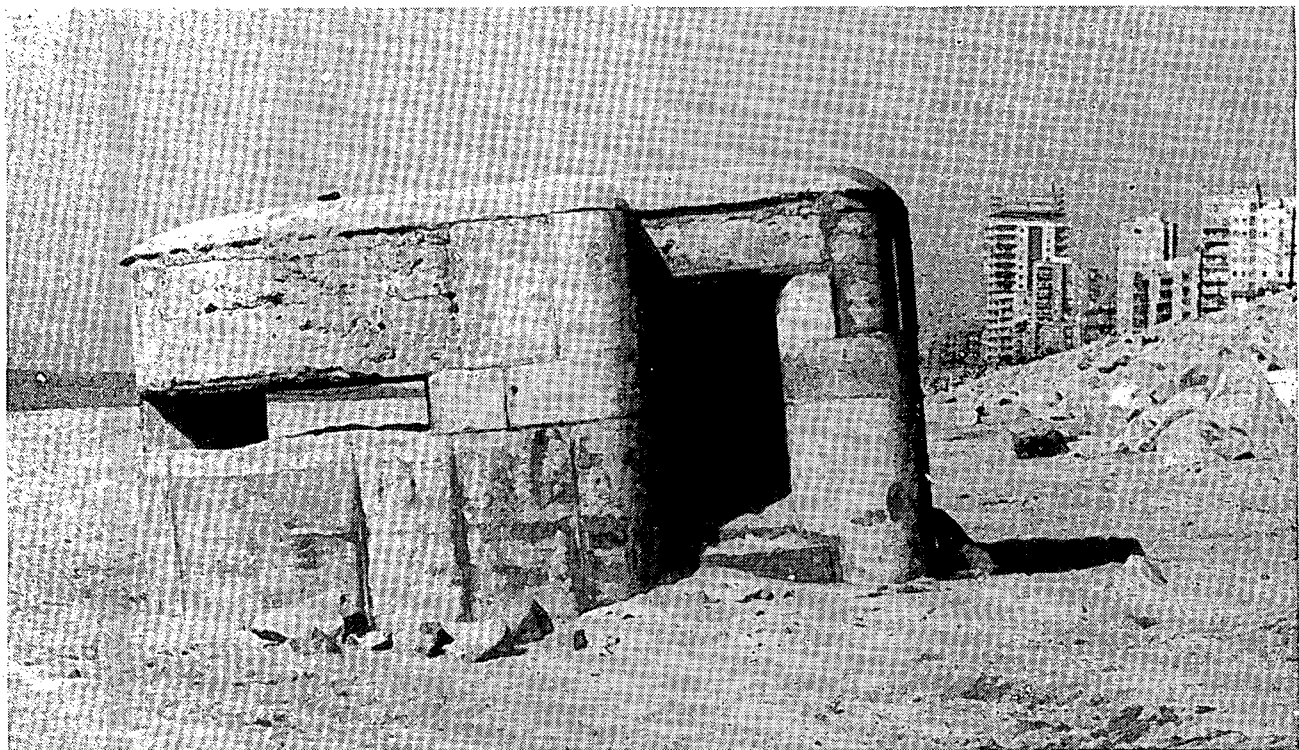
Defensa, Jaume Roig i Ferrés (CNT).

Els restants vint-i-dos consellers formen part de les Comissions.

En substitució de Joaquim Casas i Pascual Carniago, expedientats pel PSUC per la petició d'indult als militars de Mataró, s'incorporen a l'Ajuntament Francesc Anglas i Ramon Jubinyà i Bové.

Capçalera del llibre *Perill a la Reraguarda*. Edicions Llibertat, Mataró 1936.

Fortí existent a la platja de Sant Simó.
Fotografia: Miquel Sala (MASM).

Dissabte 14 de novembre.

Comencen els treballs de fortificació de la platja a càrrec dels treballadors del ram de la construcció.

Es construiran els *fortins* que encara en part avui existeixen.

Dimarts 17 de novembre.

Es posa a la venda el llibre *Perill a la rera-guarda*, que recull els articles publicats per Joan Peiró a "Llibertat".

El pròleg és de Julià Gual i la coberta dibuixada per Marià Ribas i Bertran.

Divendres 4 de desembre.

Primers problemes de subministrament i primers abusos en la venda de queviures.

Dijous 10 de desembre.

Notícia dels primers milicians morts al front d'Aragó. Són Josep Ballesta, de Premià, i Francesc Bosch, de Mataró, molt conegut a les penyes esportives.

Diumenge 20 de desembre.

Concentració de la pagesia del Maresme a Mataró. L'acte d'afirmació sindical celebrat al Clavé és presidit pel conseller d'Agricultura Josep Calvet. Hi parlen a més del conseller, Joaquim Vilà, president de la Federació Agrícola de Sindicats

del Maresme, Eduard Simó, Ferran de Zulueta i Lluís Ardiaca, de la Conselleria i Manuel Serra i Moret.

Divendres 25 de desembre.

El dia de Nadal i el de Sant Esteve són laborables.

Nota de la Conselleria de Proveïments.

Encara que els bàsics són assegurats es nota l'escassetat de productes.

Concert de la Banda Municipal de Barcelona al Clavé.

Dijous 26 de desembre.

Creació de les targes de racionament. La inscripció s'obrirà el dilluns dia 28 a "l'ex-església" de Santa Maria.

Dilluns 28 de desembre.

Cal posar tires de paper als aparadors i a les finestres en previsió d'atacs aeris.

Dissabte 2 de gener de 1937.

Ban del conseller de Cultura. Les classes començaran el dia 6.

Es celebra la Setmana de l'Infant.

Dimecres 6 de gener.

Cens de ràdios.

Ajuntament de Mataró

CONSELLERIA DE GOVERNACIÓ

CENS D'APARELLS RECEPTORS DE RADIO

Nom: .....
 Cognoms: .....
 Domicili: .....
 Aparell de (galena o làmpares): .....
 Marca: .....
 Número de làmpares: .....
 Ona (normal, llarga, curta i extra-curta): .....
 Antena (exterior o interior): .....
 Us (públic o particular): .....
 Número d'altaveus: .....
 Data d'adquisició: .....
 Observacions: .....

Mataró de ..... del 1937.

Signatura de l'interessat,

Imp. Minerva - Mataró

Imprès per al cens d'aparells receptors de ràdio.
 Arxiu Municipal de Mataró.

Colom, Travessia del Gas i Travessia de Sant Antoni Sant Agustí Pinzón i St. Felicià Racó de St. Pere i Pou de St. Pere Passatge de Sta. Magdalena Amàlia Biada, Sant Benet i Sant Josep Lepanto i Montserrat Concepció Sant Joaquim Sta. Teresa, St. Rafel i St. Isidor Carme Churruca, Cuba i Fray Luís de León Sant Elies Parc i Caminet Muralla de la Presó Sant Pau Don Magí Espenyas Puigblanch Mn. Cinto Verdaguer Convent de les Tereses	Colom Durruti Narcís Monturiol Pere Joan Sala A. Franquesa Lluís de Sirval Francesc Layret Mutualitat Concepció Arenal Catalunya Rafael de Casanova Anselmo Lorenzo Bakunin Mèxic N. Salmerón J. Cabré M. Vilanova J. Casas Sala Dr. Ferran Santiago Rusiñol Cinto Verdaguer Plaça del 19 de Juliol J. Maurín Iluro Ignasi Iglesias Estanislau Figueras València Clavé Rosa Luxemburg Carles Marx
--	---

Llauder
Cooperativa, Iluro
i Tetuán
Beata Maria, Sant Simó
i Sant Ramon
Passatge de Prim (avui
Tomàs Viñas)
Cisneros (avui Plaça
dels Bous)
Mata i Clavé
Sant Onofre
Sant Joan

Dimarts 12 de gener.

L'Ajuntament acorda el canvi dels noms dels carrers. Són els següents:

Sant Pere més Alt	Alt
Bisbe Mas	Héctor Magno
Portal de Valldeix i St. Francesc d'Assís	Salvador Seguí
Santa Maria, Sant Cristòfor i les Escaletes	URSS
Onofre Arnau	J. Fontbernat
Mossèn Albas (avui Mn. Fornells)	Rizal
Nou de Caputxines	Francesc Ascaso
Plaça Sant Salvador	Maragall
Rierot, St. Bonaventura, Hospital i St. Pere	J. Ros Serra
Passeig de Cabanelles i carrer de les Monges	Cabanelles
Sant Pelegrí	Juli Garreta
Pujol	Sis d'Octubre
Baixada de St. Ramon	Pompeu Gener
Palau	Jaume Compte
Sant Antoni	Biada
St. Francesc de Paula	Rafael Campalans

Dilluns 18 de gener.

Primer dia sense pa.

Dimecres 27 de gener.

No circulen trens per manca de carbó.

Dissabte 30 de gener.

El ministre Joan Peiró concedeix un Crèdit extraordinari per al desviament occidental de les rieres.

Dilluns 1 de febrer.

Comencen les obres de la col·lectora del carrer Ros Serra (St. Bonaventura, Hospital i St. Pere) i les de l'obertura de la Ronda des de la Carretera de Mata a l'Havana.

Dimarts 2 de febrer.

"Llibertat" publica un editorial comentant els fets de la Fatarella. El seu títol *La realitat i la teoria*. Afirmar *les armes han d'ésser únicament al servei de la llibertat, i per garantir la llibertat; la violència només pot ésser en defensa de la llibertat i per garantir-la contra els enemics que exerceixen la violència, per a fer-la desaparèixer.*

La Conselleria de Defensa avisa tots els ciutadans que tinguin coloms, que han de tenir tancats els coloms des d'avui dia 4 fins al dia 8. Si arriba algun colom missatger cal lliurar-lo amb tota urgència.

Divendres 5 de febrer.

Als voltants de les onze de la nit són trobats morts a la carretera de Vilassar a Argentona, indret Can Garí del Cros, els germans Antoni, Carles i Josep Clavell.

"Llibertat", data dissabte dia 6, publica una nota de repulsa condemnant el fet signada pel conseller de Governació Pasqual Leal.

També un *Dietari*, signat per K, en el qual es diu:

Tot el poble antifeixista està cansat de lladres, de gàngsters, d'arribistes, d'assassins i de trinxeraires.

Ja comença a ésser hora que s'acabi aquest conte dels incontrolats.

Ho exigeix el poble i ho exigeix sobretot, la decència i la puresa, un bon xic empastifada, de la Revolució.

Dimarts 9 de febrer.

Es municipalitza la propietat urbana.

Dimecres 10 de febrer.

Manifestació en favor de la unitat, del comandament únic i de la mobilització general.

Des del balcó de l'Ajuntament parlen Francesc Marchetti de la Columna Malatesta, Vicenç Minguillón, per les Joventuts Llibertàries, Pasqual Carniago, per les Joventuts Socialistes Unificades, Manuel Valldeperes, per les Joventuts del POUM, Francesc Font, del Comitè Regional de la CNT, i Ramon Molist, alcalde accidental. Les seves paraules *un objectiu al front, lluitar per la victòria; un objectiu a la rereguarda, treballar per la guerra.*

Divendres 12 de febrer.

Es coneix que en Miquel Maurí i Masjoan, militant d'Estat Català, s'ha passat de les tropes feixistes a les republicanes.

Dimarts 17 de febrer.

"Llibertat" publica un article de Joan Peiró, comentant la caiguda de Màlaga.

Principal afirmació: *La guerra no pot fer-se fent cada u el que li dona la gana, sinó amb allò que aconsella i exigeix el bon sentit: DISCIPLINA.*

Dimecres 18 de febrer.

Comença l'ofensiva d'Aragó.

Els afiliats al Sindicat de la Construcció, llesves de 1934 i 1935 han d'allistar-se a la Columna Engels o a la Columna Edificació.

Dijous 19 de febrer.

Mítting del PSUC al Clavé. Hi parlen Comas i Jo, Torrents, Caritat Mercader, Vidal Rossell, Ardiaca i Comorera. Paraules bàsiques d'aquest darrer: *Comandament únic, Codi Militar i disciplina de ferro.*

Dimarts 23 de febrer.

Només hi ha pa per als menors de 10 anys.

A la tarda manifestació d'infants més grans de deu anys protestant. Lema: *Menys comitès i més pa*. Al davant una bandera republicana. Els capdavanters són rebuts a l'Ajuntament per l'alcalde Molist. A la manifestació hi figuren alguns "pioners" del PSUC.

Nota de l'Ajuntament censurant *la manifestació portada a cap pels infants, inconscientment, però inspirats per elements feixistes emboscats i indicant que esbrinarà qui són els responsables.*

Dimecres 24 de febrer.

La Conselleria de Defensa fa una crida al treball voluntari per a fortificacions.

Divendres 26 de febrer.

Mítting del Socors Roig Internacional al Clavé.

Hi assisteix Antonov Ovsenko, cònsol de la URSS.

"Llibertat" comenta que aquest, en català, va dir a l'alcalde *aquest poble és capable dels més grans fets.*

Dissabte 6 de març.

Manifestació que clou la setmana de l'exèrcit. Lema: *Un exèrcit, una bandera, un govern.*

L'editorial de "Llibertat", comenta el fet. Títol *Civilització contra Barbàrie*. Afirmar *la barbàrie, que és el feixisme —Franco, Hitler, Mussolini, Pius XI— contra la Civilització, que és la Llibertat, el poble, l'esperit, la cultura, la redempció, la pau ...*

Dimarts 16 de març.

L'Ajuntament de Mataró acorda posar en circulació paper moneda d'una pesseta (valor 100.000 ptes.) i de 0,50 ptes. (valor 200.000 ptes.).

Paper moneda de Mataró.
Bitllet d'una pesseta.

Dijous 18 de març.

Per a garantir el consum de benzina cal fer declaració de necessitats.

Dimarts 23 de març.

Una forta pedregada malmet la collita de patates.

Dijous 25 de març.

Cens de bestiar cavallar.

Continua la crisi de subsistències. Un botiguer a la presó.

Diumenge 4 d'abril.

Primer bombardeig a Mataró. A les cinc del matí es senten unes detonacions llunyanes. A la poca estona sona la sirena d'alarma. Un avió "feixista" dona una volta per damunt de la ciutat i en marxar, deixa anar una bomba, que cau sobre una caseta prop de la riera de Sant Simó, que queda ensorrada. Els seus ocupants Ramon Tuxans i Conxa Piquer són afectats amb ferides confuses al cap, de pronòstic reservat. L'avió era un trimotor Junker.

Dilluns 5 d'abril.

A les tres de la tarda sona la sirena d'alarma, i passen sobre la ciutat tres avions.

Dimarts 27 d'abril.

Primer dia de col·lectivització de la indústria panificadora.
Cues per al pa.

Dissabte 1 de maig.

"Llibertat" publica les primeres referències de l'organització de la cinquena columna mataronina que la Conselleria d'Ordre Públic ha desarticulat.

Dilluns 3 de maig.

No hi ha comunicació telefònica amb Barcelona.

Dimarts 4 de maig.

"Llibertat" encapçala l'edició amb el següent títol:

*Antifeixistes! Camarades!!
Què han de dir els combatents del front de la nostra reraguarda? Què han de pensar de nosaltres els antifeixistes de tot el món?
SENY, SENY, SENY!!!*

Divendres 7 de maig.

Encapçalament de "Llibertat":

Barcelona torna a la normalitat. Cal que no es repeteixi la vergonya d'aquests dies. Tot el món antifeixista s'ha sorprès davant de tanta insensatesa! Ara més que mai: UNITAT, UNITAT, UNITAT!

Manuel Salicrú i Puig

FONTS DOCUMENTALS

Arxiu Municipal de Mataró

Llibres d'Actes anys 1936 i 1937
Lligall Governació, núm. 524

Cal fer constar expressament la col·laboració de l'Arxiver Municipal Sr. Josep Ma. Clariana.

Museu Arxiu de Santa Maria

Documentació guerra civil

Informació oral

llibertat

òrgan oficial antifeixista del consell municipal

BARCELONA, LA VINGUDA, 1933. ANY II - Abans, divendres 7 maig 1937 - N.º 367

Barcelona torna a la normalitat

Cal que no es repeteixi la vergonya d'aquests dies

Tot el món antifeixista s'ha sorprès davant de tanta insensatesa!
Ara més que mai: UNITAT, UNITAT, UNITAT!

Reportatges pintorescos

La cinquena columna a Mataró

Una història de tres varietats

No crec l'història "republicana" de la cinquena columna a Mataró. La cinquena columna a Mataró és una història de tres varietats. La primera és la història de la cinquena columna a Mataró, la segona és la història de la cinquena columna a Mataró, i la tercera és la història de la cinquena columna a Mataró.

Lanterna mágica

La lanterna mágica és un dels instruments més interessants de la ciència. Permet veure imatges que semblen viure i moure's. És un fenomen òptic que s'explica mitjançant la reflexió i la refracció de la llum.

Poble de Mataró

El poble de Mataró és un dels pobles més bonics de Catalunya. Té una història rica i una cultura molt desenvolupada. És un lloc ideal per visitar i gaudir de la natura.

Inquietem-nos?

En aquest moment de crisi, és important que tots nosaltres ens inquietem i busquem solucions. La unitat és la nostra força més gran.

RIBAS i BERTRAN, Marià. *Les imatges dels apòstols de la primitiva església parroquial de Santa Maria de Mataró.* "Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria", núm. 3 (desembre 1978).

— *El valuós conjunt de pintures del convent de les monges caputxines de Mataró destruït el juliol de l'any 1936.* "Fulls del MASM", núm. 12 (desembre 1981).

— *L'antic convent de les Tereses.* "Fulls del MASM", núm. 14 (juliol 1982).

— *Una interessant obra d'art popular desapareguda de Mataró.* "Fulls del MASM", núm. 16 (abril 1983).

SOLÉ i SABATÉ, Josep, i VILLARROYA i FONT, Joan. *La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme (1936-1945)* Biblioteca Serra d'Or Barcelona 1983

TURRÓ i MARTÍNEZ, A. *El paper moneda de guerra del Maresme (1936-1939).* Barcelona 1976.

Encapçalament del diari *llibertat*, divendres 7 de maig de 1937.

BIBLIOGRAFIA

- ALBERT i CORP, Esteve. *Quatre boigs de Mataró.* Barcelona 1979.
- CASTELLA, Pbro., Félix. *Pastor i Victima.* Mataró, octubre 1940.
- COSTA i OLLER, Francesc. *La Premsa a Mataró, 1820-1980.* Premi Iluro 1981. Mataró 1982.
- "Diari de Mataró", núm. 3868 (dimecres 22 juliol 1936).
- "Llibertat", (anys 1936 i 1937)
- MANTÉ i BARTRA, Marta. *La problemàtica de la Segona República a través del estudi de una situació concreta. El Mataró de los años treinta.*
- MARTÍ i COLL, Antoni. *Història d'una família* (segona part) Premi Iluro 1977. Mataró 1979.
- NONELL, pvr., S. *El Pastor Immolat.* Barcelona 1971.
- PEIRÓ, Joan. *Perill a la reraguarda.* Edicions Llibertat. Mataró 1936.
- RIBAS i BERTRAN, Marià. RIBAS i ROSSELLÓ, Maria Dolça. *El retaule major de Santa Maria de Mataró i l'ampliació del temple. Segles XVII i XVIII.* Mataró 1979.